

TEGDES EGYHÁZI DÓRA

SZAVAK SZÁRNYÁN, AVAGY AZ SZMKE HIÁNYPÓTLÓ TEVÉKENYSÉGE

A Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének (SZMKE) munkacsoportjának eredményeképpen létrejött a könyvtárszakmai szempontból hiánypótló online szótár. Az egyesület weboldalán (www.szmke.sk) elérhető felület információ- és könyvtártudományi szócikket tartalmaz magyar, szlovák és angol nyelven.

ELŐZMÉNYEK

A Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének 24 éves tevékenysége alatt újra és újra előkerült a könyvtári szakterminológia kérdése. A szlovákiai és magyarországi könyvtárszakmai továbbképzéseken aktívan részt vevő könyvtárosok gyakran találták magukat olyan helyzetben, hogy egy-egy szakkifejezést nehezen vagy nem egyértelműen tudtak beazonosítani. Többször kerültek olyan helyzetbe, hogy a magyarországi továbbképzéseken szerzett tudást a szlovákiai környezetben kihívást jelentett adaptálni, mert bizonyos tudományos fogalmak szlovák nyelvű megfelelőjével nem volt tapasztalatuk.

Kecskés Ildikó, az SZMKE korábbi elnöke, könyvtáros szaktanácsadó így fogalmaz: „Kinek hasznos, mire használható az elkészült szótár? Évtizedek óta látjuk és érezzük ennek hiányát, lévén a szlovákiai magyar könyvtárosok számára soha nem készült magyar nyelvű szakmai kiadvány, kézikönyv. Az SZMKE ezirányú tevékenysége egy segítségnyújtás ezen hiány orvoslására. A szótár online formája lehetővé teszi, hogy minden magyar településen, könyvtártípustól függetlenül elérhető legyen ez az elektronikus forrás. A Szlovákiában tevékenykedő könyvtárosok természetesen kötelesek az államnyelvet szakmai szinten is bírni. Mindemellett meggyőződésünk, hogy alanyi joguk van a szükséges szakmai információkat anyanyelvükön is megkapni. A szakkifejezések megfelelő alkalmazásához ez elengedhetetlen. Köszönet illeti mindenki munkáját, aki a szótár-projektben részt vett.”

MIÉRT?

A legfrissebb magyar-szlovák nyelvű könyvtártudományi szótárakat több mint 30 éve adták ki (Hajdušek, 1968). Az alapszókincs az elmúlt évtizedekben nem változott, de a tudományág annál inkább. A könyvtárat a tudásalapú társadalom alapintézményeként kiemelten érinti az információs technológia fejlődése (Dávid, 2007). A digitális tartalmak megjelenésével és a munkafolyamatok automatizálásával a szakma informatizálódott, s bevezetésre került a könyvtár-informatika fogalma (Dömsödy, 2005). Ez az átalakulás a szakmán belüli szóhasználatra is hatással van. Ezért is szükséges, hogy a könyvtárszakma szótárainak alapszókincséhez is hozzávegyük az informatika vonatkozó szócikkeit.

EGYÜTT KÖNNYEBB

Az egyesület 2022-es évi nyertes pályázatával elkezdődött a közös munka, mely során megalakult a munkacsoport. Tagjai: Dancs Szabolcs (az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet Könyvtári Szabványosítási Iroda vezetője, Budapest), Fülöp Éva (iskolai könyvtáros, hitoktató – Márai Sándor Alapiskola és Gimnázium, Kassa), Kecskés Ildikó (SZMKE korábbi elnöke, Érsekújvár), Pethő Andrea (Szlovák Tudományos Akadémia Központi Könyvtára, könyvtáros, Pozsony), Roncz Melinda (Fórum Kisebbségkutató Intézet Bibliotheca Hungarica, könyvtárvezető, Somorja), Smidt Veronika (Közégségi Könyvtár Szőgyén, könyvtáros, kultúrreferens), Szeghy András (Kassai Állami Tudományos Könyvtár, könyvtáros), Tegdes Egyházi Dóra (SZMKE elnök, Rozsnyó). A közös munka első lépésében meghatározásra kerültek azok a források (korábban megjelent egy- vagy kétnyelvű szakszótárak, normák), amelyeket felhasználva összeállt a szótár tartalmát adó szócikkek halmaza. A munkacsoport tagjai ezen források szócikkeit egy dokumentumba rendezték, majd megkezdődhetett az összegyűlt anyag ellenőrzése, kiegészítése, javítása. Ezzel párhuzamosan előkészítésre került az egyesület weboldalába ágyazott szótárfelület. A letisztított szócikkek végül ide kerültek feltöltésre.

CÉLCSOPORT

A létrejött szótár elsődleges célcsoportja a szlovák-magyar közegben dolgozó könyvtárosok. Ők azok, akik a könyvtártudományi fogalmakat szlovák és magyar nyelven is használják mindennapi munkájuk és a továbbképzéseik során. További használói lehetnek azok a szlovák, illetve magyar könyvtárosok, akik nemzetközi kapcsolatokon keresztül akár a szomszéd-

dos országgal, akár más országokkal angol nyelven kommunikálnak. A szótár a Kisebbségi Kulturális Alap támogatásával jött létre. Dancs Szabolcs, a budapesti Országos Széchényi Könyvtár munkatársa így fogalmaz: „Tapasztaljuk, hogy a technológia nagy iramú fejlődése hogyan szövi át, alakítja önkifejezésünk megszokott normáit, és milyen jelentős hatással van hétköznapi szókészletünkre. A tudásszervezés és a digitális kulturális örökség-megőrzés informatikai megoldásokra támaszkodó ágazatai különösen érdekelték a minél letisztultabb, naprakész terminológiahasználatban, amelynek formálásához szolid háttérrel nyújt a szabványosítás nemzetközi intézményrendszere. A gyakorta új értelmet (és szabványos definíciót) nyerő fogalmak (lehetőség szerint rendszeres) számbavételének fontos eszközei a többnyelvű szakszótárak, amelyeknek elektronikus kiadásairól elmondható, hogy nem csupán a naprakészen-tarthatóság kritériumainak képesek magas szinten megfelelni, hanem egyszersmind a hozzáférhetővé tétel szempontjából is praktikus megoldást jelentenek. Térségünkben nemcsak az informatikai rendszerek, hanem a közös múltunk és örökségeink átjárhatósága is arra ösztönöz minket, hogy a hálózati kommunikáció előnyeit kihasználva, a digitálistartalom-dömping megjelenésére válaszul a lehető legtöbb területen működünk együtt kulturális örökségünk hosszú távú megőrzése és széles körű megosztása érdekében. A könyvtár- és információtudomány területeit lefedő szlovák–magyar szakszótár egyfelől nagyban hozzájárulhat az ehhez szükséges közös nyelvi keret kialakításához, a mindennapi munkavégzés gördülékenyebbé tételéhez, elősegítve, hogy könnyebben eligazodjunk egymás rendszereiben, adattáiraiban, másrészt, mint minden hasonló kezdeményezés, keretet teremthet újabb, térségeken átívelő együttműködésekhez.”

A JÖVŐ

Pethő Andrea, a Szlovák Tudományos Akadémia Központi Könyvtárának könyvtárosa elmondta: „Bár a kívülálló, nem szakmabeli számára úgy tűnhet, a könyvtári munka nem igen változik, változott az elmúlt évtizedekben. Mi, szakmabeliek, tudjuk, hogy ez távolról sincs így. Mint minden tudományág, így a könyvtártudomány is rohamos léptekben fejlődik. Naponta találkozunk új kihívásokkal, új szakkifejezésekkel, amelyekkel ezidáig nem találkoztunk. A terminológiai szótár létrehozása nagy kihívás volt a munkacsoport számára, s bízunk abban, hogy ez a szótár minden (nem csak) szlovákiai magyar könyvtáros számára hasznos lesz, segíti majd mindennapi munkájukat. Hiszen mi, szlovákiai magyar könyvtárosok, munkánk során nap mint nap szlovák szakkifejezésekkel találkozunk, értjük, használjuk ezeket a kifejezéseket, de mivel sok kifejezés magyar megfelelőjét nem ismerjük, így az egymással beszélő magyar könyvtárosok is sok esetben szlovák szakkifejezéseket használnak. A legutóbbi szakszótár csaknem 35 éve jelent meg, mára nagyrészt elavult, és nem tartalmazta a kifejezések definícióját sem. Ezért is hiánypótló ez a szakterminológiai szótár, mert tartalmazza a magyar, szlovák, valamint az angol kifejezések terminológiáját is. Ilyen formában ezidáig nem jelent meg hasonló kiadvány Szlovákiában és Magyarországon sem. Nagy előnye az is, hogy online szótárról lévén szó, minden érdeklődő számára a nap 24 órájában elérhető, bárhol is legyen.”

A projekt keretében egy elsődleges felület jött létre, amely az információ- és könyvtártudomány alapszókincsét célozta meg feldolgozni. A jövőben mind az online felület, mind a szócikkek halmaza tovább bővíthető, fejleszthető a felhasználók tapasztalatai, visszajelzései alapján.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dávid Adrienne (2007): *A digitális dokumentum szerepe az információs társadalomban*, url: <https://mek.oszk.hu/05600/05675/html/> (Letöltés ideje: 2023. február 15.)
- Dömsödy Andrea (2005): *Információs társadalom, informatika és könyvtár-pedagógia*. In: *Iskolakultúra*, 12. sz., 12–20., url: http://epa.oszk.hu/00000/00011/00099/pdf/iskolakultura_EPA00011_2005_12_012-020.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 15.)
- Fóris Ágota (2013): *Terminológiai szótárak és adatbázisok tipológiai kérdései*. In: Tóth Szergej (szerk.): *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. A XXII. MANYE Kongresszus előadásai*. Budapest–Szeged, MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 433–437. ISBN 978-963-9927-63-6. url: <http://mek.oszk.hu/11700/11730/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 12.)
- Hajdušek, Jozef (1968): *Mađarsko-slovenský, slovensko-mađarský knihovnícky a bibliografický slovník*. Martin, Matica slovenská.
- Katuščák, Dušan et al. (1998): *Informačná výchova: terminologický a výkladový slovník*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, ISBN 80-08-02818-1.
- Reisz László (2005): *Digitális álmok – analóg valóság? Szubjektív vélemény egy aktuális kérdésről*. In: *Könyvtári Figyelő*, 51. évf., 2. sz., 269–274., url: <http://ki2.oszk.hu/kf/kfarchiv/2005/2/reisz.html> (Letöltés ideje: 2023. február 14.)
- Tóth Máté (2004): *A könyvtáros szakma szerepváltása a digitális korban*. In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 2004, 51. évf., 1. sz., p. 16–29., url: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/1382/1865> (Letöltés ideje: 2023. február 16.)